

## Fekete István levelezéséből

Közzéteszi: Nagy Domokos Imre

Ha az ember a történeti tudományok valamelyikével hosszabb időn keresztül foglalkozik, ráébred, hogy a *köztörténelem* nem más, mint sok-sok *magántörténelem* egyesülése. A látszólag magánügyek közül idővel kikristályosodnak azok, amelyek korjellemzőek, és még akkor is érdeklődésre tartanak számot, ha egyébként átélője “közönséges átlagember” volt. Sokszorosan igaz ez akkor, ha az illető – jelen esetben a levelek írója és/vagy címzettje – ismert ember, mert ekkor már – tetszik, nem tetszik – az életének legalábbis egy része *közügy* is. Ezért döntöttem a levelek közzététele mellett.

Az első öt levél még közvetlenül Pista bácsi (a megnevezésre lásd az utolsó leveleket) halála után került hozzám, amikor özvegye a *Rózsakunyhó* előmunkálatai során félig találomra a kezembe nyomott néhány dossziét.

A hetedik és nyolcadik levelet 1995-ben találtam meg a Természettudományi Múzeum Tudománytörténeti Gyűjteményében őrzött töredékes Kittenberger-anyagban. Akkoriban Horváth Csaba, a gyűjtemény kezelője azt tervezte, hogy a Kittenberger-hagyatékot és Papp József kertészmérnöknek, a neves botanikusnak természetvédelem-történeti szempontból felbecsülhetetlen értékű hatalmas irathagyatékát tapasztalt levéltárosi segítségemmel rendezi. (Papp József mérte föl 1945-1955 között az ország összes arborétumát többek között.) Azonban ebből nem lett semmi, mert Horváth Csaba nem tudván ellenállni szülővárosa állás kínálatának, hazaköltözött Sopronba. Illetve annyi, hogy megtaláltam Kittenberger harmadik könyvének cenzúrázatlan kézíratait és a kötetet sajtó alá rendeztem. Ez 1996-ban volt, de a kötet csak 2003 tavaszán jelent meg... Fekete István levelei azonban szóbeli és levélbeli közléseim nyomán más kutatóknak is tudomására jutottak.

A Kittenberger-féle levelezés azért is érdekes, mert Kittenberger egész levelezéséből alig maradt meg valami.

Négy pusztulási fázison esett át. *Először* 1944 decemberében, amikor egy bomba telibe találta a Franklin Társulat épületét, melynek felső emeletén a Nimród szerkesztősége is volt. *Másodszor* 1944/45 fordulóján, amikor a front a Dunakanyarban akadt el hónapokra, és a szovjet katonák *felszabadították* Kittenberger ingóságait. (Ennek jellemző példája néhány kettészakított levél. A fele megmaradt, a felével talán alágyújtottak.) *Harmadszor* a "Kittenberger Kálmán élete" megírása után maga Fekete István semmisített meg a levelezésből nem keveset, elsősorban saját leveleit, mondván, „magánügyek, érdektelenek”. És *negyedszer*, amikor Lívia asszony halála után az egész hagyaték ebek harmincadjára került. Csoda, hogy annyi megmaradt belőle.

Az utolsó négy levél az, amelynek kapcsán saját bőrömmön éltem át, amit a bevezetőben leírtam. Az általam írott első két levél fénymásolatát Sánta Gábor irodalomtörténész jóvoltából kaptam meg. Pista bácsi válaszelevele érthetően nálam van. Az 1970 júniusában írott levelem az egyik legelső, melyet másolattal írtam, így az megvan nálam. Szembenézve saját magammal, döntenem kellett abban, amit már vagy másfél évtizede sejtek: az én levelezésem egy része is mindenképpen túllép a magánügyeimre. A *Vadászirodalom* könyvem kéziratával kapcsolatos levélváltással összefüggésben fel sem merült bennem a kérdés, hiszen Pista bácsi válaszát már közöltem a könyvben 1996-ban.

Más volt a helyzet az egyetemista koromban írott levéllel. Ezen sokat gondolkoztam, hiszen zöme valóban érdektelennek tűnik. Ám van benne egy-két olyan mondat, mely a csak általam tudott kiegészítő részekkel együtt fontos cenzúra- és diktatúratörténeti adalék. És mivel Fekete István levelezését úgyis közzéteszik (bár minden porcikája viszolygott ennek a gondolatától is), akkor már engedjék meg a levél írójának, hogy saját maga döntsön annak sorsáról, és ne más kontárkodjék bele – kellő felkészültség, képzettség és háttérismeretek nélkül – a levelezésembe.

Egyébként maguk Feketék nem sokat törődtek a levelezés sorsával. Az 1960-as évek közepén megdöbbenve vettem

tudomásul, hogy a levelek zöme a pincében van kosarakban, és jó részük szépen rohad és penészedik.

Agyoncsapott csodálkozással hallgattam, mert mit mondhattam volna. Ha saját maguk nem érezték a levelezés értékét, akkor minek szóljon egy huszonéves fiatalember? Ma már az a véleményem, hogy ez szándékos volt, része a „Fekete István-mítosz” kialakításának, mely esetben nagyon zavaróak lettek volna egyes levelek... (Lásd az 1957-es leveleket!)

Mindenesetre az itt közlésre kerülő levelekből többek között kiderül, hogy az *Öreg utakon* sorsa nem is volt olyan egyszerű, és hogy a budapesti állás megszerzésében jelentős szerepe volt Zsindely Ferencnek (ezt Zsindely Ferencék utalásaiból korábban is tudtam); továbbá, hogy Széchenyi Zsigmond (aki meglehetősen kényes ízlésű volt, ezt rokonságom több néhai tagjától is tudom) viszonylag hamar felfigyelt Fekete Istvánra, az íróra. Végül, hogy Fekete István nagyon későn, gyakorlatilag a befejezés után adta meg nem egy könyvének a végleges címet. Egy kivétel van: a *Magasles*. Azt viszont közel másfél évtizeddel a halála után én fejeztem be...

Én magam alig néhány levelet írtam Feketééknek. Az itt közlötken kívül egyet Pista bácsinak, és egyet vagy kettőt Edit néninek, még Pista bácsi életében. Érthetően komolyabban csak a hetvenes évek elején leveleztem vele, csak amikor én a *Rózsakunyhó* szerkesztésén dolgoztam, és vidéki munkahelyem (Veszprém) miatt csak hétfőgeken voltam Budapesten. Ezek azonban nem tartoznak ide.

A közlés során természetesen figyelembe vettem mindazokat az előírásokat, amelyek az okmánypublikációkra vonatkoznak. (Sajnos e téren a Fekete István-dokumentumokat tartalmazó ilyen kiadványok feltűnően sok kívánnivalót hagynak maguk után.) A levelek formáját (bekezdések, behúzások) igyekeztem megtartani. A helyesírást és a központosítást egy kivételével a maihoz igazítottam, ám az 1957. január 5-ét betűhíven közlöm, mert Fekete István szándékosan hagyta benne az összes hibát...

A dokumentumok után közlöm először az irattani ismertetést, utána pedig az összes rendelkezésemre álló

háttérinformációt. Az anyagot az Erdészettörténeti Szakosztály 2003. március 18-án tartott előadásomhoz használtam.

Budapest-Sasad, 2003 nyarán.

Dr. Nagy Domokos Imre

1.

[Ajka, 1935. december]

**Fekete István levele Kittenberger Kálmánhoz**

Kedves Kálmán Bátyám!

Ha van december, ugye van január is. Ezek az ölyvek már nagyon a bögyömben voltak, különösen, mióta ismét akadnak “tanárok”, akik túlságosan sokat tudnak. Fogadd szívesen.

Hogy vagy? Megjöttek a disznók? Sajnos hozzánk nem. Az Esterházinál [!-NDI] vész ütött közibük, és nagyon elpusztultak. Egy-két nyúl a konyhára, pár fácán, egy suta volt eddig minden. Több körvadászatra hívtak meg, de hát elmenni nem tudok. Ami nálunk lesz, ott meg nem szokott nekem babér teremni. Karácsonyra vendégeim lesznek, s akkor nem igen lenne időm cikket írni. Azért gondoltam jóelőre a Nimródra ezzel a kis írással.

szeretettel köszönt igaz barátsággal:

[aláírás nélkül]

\*

A Nimródban (1936/1: 5-6) megjelent *Január* [I] kísérőlevele folytatólagosan írva a cikk után. Gépelt tisztázati másolati példánya, nálam. Az eredeti elpusztult. Az elbeszélés kötetben: Barangolások.

2.

[Ajka, 1936. február]

Fekete István levele Kittenberger Kálmánhoz

Kedves Kálmán bátyám!

Tizenötödikén kelt kedves leveled megkaptam. Köszönöm szíves készséged a Vezényi rajzzal, nagyon hálás vagyok érte, és kérek tartsd magadnál, amíg fel nem megyek, mely felmenetelem többrendbeli dolgokból kifolyólag március eleje táján lesz esedékes. Úgy 10-e körül. Remélem akkor találkozunk.

Újságot bizony én is igen írhatok. Nagyon nyavalyás tél volt! Semmi, semmi! Egyik erdőőrünk most jelentett az egyik feketefenyvesben nyusztokat, de a fene se tudja kibogozni őket, mert a cca. 50 holdas fenyves olyan, mint a kefe, és lépésre sem látni benne. Ismétlem, nem nyestről van szó. Valószínű valami kifosztott mókusfészekben tanyáznak. Ha Isten éltet, jövőre nagy gondot fordítok rájuk.

A szalonkákra én is kíváncsi vagyok. Erre már évek óta nem volt tisztességes húzás. Talán az idén megemberelik magukat.

Hogy vagy egyebekben? Hogy viseli magát a reumád? Remélem nélkülözhető vagy a számára? Amit különben szívből kívánok.

Fenti kis eszmefuttatást kérek fogadd szívesen.

Szeretettel köszönt és igaz barátsággal:

[aláírás nélkül]

\*

A Nimródban (1936/25: 236-237.) megjelent *A nyíl* kísérőlevele, folytatólagosan írva a szöveg után. Gépelt tisztázati másolati példánya nálam. Az eredeti elpusztult. A cikk kötetben: Rózsakunyhó.

3.

[Ajka, 1938. ősz]

**Fekete István levele Kittenberger Kálmánhoz**

Kedves Kálmán bátyám!

Véletlenül kezembe került az 1935/36-os vadászati statisztika, és megdöbbenve állapítottam meg annak a kifogásolt részekben egészen tarthatatlan házszámait. Légy szíves adataimnak és érveimnek utánanézni, mert Te vagy ebben a korifeus. Szerény véleményem szerint nem árt a magyar vadászoknak egy kicsit a “körme alá nézni”, mert szent meggyőződésem az, hogy elmaradottságunknak éppen maguk a vadászok az okai.

Eddig a közügy!

Most pedig a piszkos magánügy!

A Franklintól még nem kaptam semmit, de reménykedem, hogy kapok, s ez egyúttal, ha jövőben is, de bizonyos mértékben anyagi hajnalodást jelent. Mégegyszer köszönöm szíves utánjárásod, és kérlek, hogy könyvem küldesd le, mert magam szeretném összeállítani, előszót írni, és hiányokat még pótolni. Biztosíthatod a Franklint, hogy nekem “is” szívügyem ez a könyv, és minden képességem szolgálataiba állítom, hogy az teljesen korrekt legyen.

Ha felkerülök Pestre – ami kb. 3-4 hét múlva esedékes – bemegyek a Trunkhahnhoz, és légy meggyőződve, hogy megmondom a véleményem, akármiképpen lesz is az. Ezt csak bízd rám. A magam ügyeiben én nagyon lágy vagyok, de ebben az ügyben kiszedem a szemüket. Meg fogok náluk rendelni egy öltözet ruhát, és ha kitérnek a hirdetés elől, azonnal visszamondom.

Kedves Kálmán Bátyám, a karácsonyi és újévi számokban lesz Fekete cikk!

Ezekután pedig

szeretettel köszönt:  
[aláírás nélkül]

A *Vadászati statisztikáról* szóló cikk kísérőlevele, folytatólagosan írva a szöveg után. Gépelt tisztázat másolati példánya nálam. Az eredeti elpusztult. A cikket Kittenberger nem közölte, én jelentettem meg posztumusz. (*A vadászati statisztikák hitelessége*. In: Erdészettörténeti Közlemények II. /1991/ 74-79.) Az elemzett pár lapos kiadvány a kéziratokkal együtt nálam van.

A levélben emlegetett könyv, melyet néhány elbeszélés kéziratán olvasható rájegyzése szerint ekkor még "Nimród könyv" néven emlegetett, a későbbi *Öreg utakon*. Mint ismert, végül is a Singer és Wolfner (Új Idők) kiadásában jelent meg 1941-ben. Hogy a Franklinnal miért szakított, nem tudom, csak sejtem, hogy a S&W a nála már befutóban lévő írónak előnyösebb feltételeket kínált. Ugyanis a Franklin kiadványai szépen (fényképekkel) illusztráltak, de drágák voltak, míg a S&W eltekintett a fényképektől, így sokkal olcsóbban tudta piacra dobni, és jóval több olvasóhoz eljuthatott. Fekete Istvánnak úgysem volt a könyvhöz elég megfelelő minőségű képe. Nem volt érzéke a "művész fotókhöz" szemben Zsindely Endrével vagy Nadler Herberttel. Ugyanakkor így egyéb, nem vadász elbeszéléseket is bele tudott tenni a kötetbe (*Alkony; Czudar*).

Az emlegetett szabócég hirdetési ügyéről nem tudok semmit.

#### 4.

[Ajka, 1939. január]

**Fekete István levele Kittenberger Kálmánhoz**

Kedves Kálmán Bátyám!

Köszönöm szívességed az Egyetemi Nyomda felhívásával. Az Ajkára való telefonálásod díját kérek vond le legközelebbi honoráriumomból. Úgy látszik, tényleg sok regény érkezett be, és nagyon megnyugtattál, hogy ott protekció aligha fog

érvényesülni. Ha protekció nem érvényesül, úgy több reményem lehet. Mindenesetre nagyon várom a végleges döntést. Akkor – pláne, ha sikerül a dolog – mindenképpen felutazom Pestre, felkereslek, és elmegyünk, vagy elmegyek Sz.[échenyi] Zs.[igmond]hoz, hogy megismerhessen, bár nem tudom, mi öröme lehet ebben.

Remélem, levelem egészségben talál – amit szívből kívánok is – és kilábaltál már az influenzából is, amiben különben itt is a fél falu fekszik.

Cikkemet fogadd szívesen.

Szeretettel köszönt:

[aláírás nélkül]

\*

A Nimródban (1939/5: 69-72) megjelent *Böngészés* kísérőlevele, folyamatosan írva a szöveg után. Gépelt tisztázat másolati példánya nálam. Az eredeti elpusztult. Az elbeszélés kötetben: Rózsakunyhó.

A levélben emlegetett regény a *Zsellérek*.

## 5.

[Ajka, 1939. február vagy március]  
**Fekete István levele Kittenberger Kálmánhoz**

Kedves Kálmán Bátyám!

Itt küldöm az átformált hozzászólást a magyar vadásznyelv kérdéséhez. Előbbi formájában már nem tudtad volna használni. Nem tudom azonban: Te, mint szerkesztő szívesen adsz-e helyet a valószínűleg hosszúra nyúló nyelvészkedésnek, ezért kérek, írd meg őszintén, hogy helyenként – foglalkozzam-e ezzel a kérdéssel, vagy ne. A téma engem mindenesetre érdekel, de a Te szempontjaidat is figyelembe kell vennem.

Tegnapi levelem, illetve cikkem már megkaptad. Amint kértelek is egyelőre, ne szólj senkinek legfeljebb gondolkodj az összeköttetéseken, mert ezt az állást másnak kikaparni tragédia lenne.

Tegnap írtam Zsindelynek is. Ő a múltkor azt ígérte, hogy ha bármely konkrétummal megyek hozzá, igaz örömmel lesz segítségemre. Remélem, ezt a mondatát állja is. Precedens van, mert az említett igazgató éppen így ugrott be a VI. fizetési osztályba, holott azelőtt ő sem volt állami alkalmazott.

Ha Zsindely felrendel, akkor elmegyek hozzád is, amiről, ha nagyon hirtelen jönne, telefonon értesítelek.

Az ismert vadászati tárgyú könyvem Csathó Kálmántól vissza kértem, mert azóta ismét sok írásom megállja a helyét abban a könyvben.

Szeretettel köszönt:

[aláírás nélkül]

\*

Az 1939 elején a Nimródban lezajlott vadásznyelv-vitához készített hozzászólás kísérőlevele, folytatólagosan írva a szöveg után. Gépelt tisztázat másolati példánya, nálam. Az eredeti elpusztult.

A cikket Kittenberger nem közölte. Én adtam ki posztumusz (Nimród, 1995/12: 30-31.), bevezetővel ellátva. (Nagy Domokos Imre: *Adósság*. Nimród, uott.) A szövegben említett írás feltehetően a *Lelkiismeret* (Nimród, 1939/8: 116-120.) Könyvben: Csí (bővített kiadás); Köd.

A Csathó Kálmántól visszakért kézirat megint csak az *Öreg utakon*.

Ez az írásbeli bizonyítéka annak, hogy Fekete István Budapestre kerüléséhez Zsindely Ferenc hathatós segítséget nyújtott. Ezt Zsindely Ferencről még 1962-ben hallottam. Erről Fekete István nem szólt nekem – mint ahogy általában került Budapestre való felkerülésének történetét.

Ugyanakkor érdekes, hogy bár a magyar vadásznyelvről írott szakdolgozatom készítéséhez minden segítséget megadott,

ezt a kéziratot meg sem említette. Hogy akarattal történt-e, avagy egyszerűen nem tudta, hogy ez túlélte a megpróbáltatásokat – fogalmam sincs. De az utóbbi a valószínű, mert saját bevallása szerint is elkészült írásaival „trehányul” bánt. Felesége próbálta rendbe tenni a dolgokat, – amikor kellő késéssel rájött, hogy milyen értéket jelent élete párja *anyagi értelemben is...* (A „trehányásról” lásd az 1957-es leveleket...)

6.

**Budapest, 1947. október 31.**

**Nadler Herbert levele Fekete Istvánhoz**

A SZÉKESFŐVÁROSI ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERT  
IGAZGATÓJA

Kedves Pistám!

Jobb hüvelykujjam megsérült, nehezen tartom a tollszárat, feleségem meg beteg, nem diktálhatok neki, ezért késik levelem.

Igen, igen nagy örömet szereztlél nekem és hölgyeimnek legújabb könyved megküldésével, nemcsak azért, mert annyira szívemhez szól minden írásod, hanem főképen azért, mert megint jelét adtad “öreg barátságod”-nak, ami nekem mindennél nagyobb érték. Hát öllelek, csókollak érte gondolatban. Már megindult a veszekedés köztünk, ki olvassa el előbb.

Fájlalom, hogy mostanában nem találkozunk, és régen láttalak. Nem tudni, merre jársz most. *Vadászol-e sokat? Voltál-e már szarvasbögésen? Hallottál-e bikát bögni?* Én rengeteg sokat vadászom! 1947-ben eddig összesen 3 szalonkát, 2 nyulat és 1 fácánkakast lőttem. Tehát van mit ennem!

Kittit már többször megkértem, értesítsen, ha valami kocsmában találkoztok, én is elmennék örömmel; eddig azonban nem értesített.

Kézcsókomat jelentve, a régi meleg szeretettel ölel Herbert

Eredeti kézírás javítás nélkül a Fővárosi Állat- és Növénykert hivatalos levélpapírján. Sérült, penészfoltos, ez bizonyosan a pincei kosárból került elő. A dűltbetűs szavakat inkább csak következtettem, mint el tudtam olvasni. Lelőhely: Ajka Városi Múzeum Kézirattára, Fekete István gyűjtemény. Fénymásolata nálam (is).

Nadler a *Gyeplő nélkül* tiszteletpéldányát köszöni meg benne. A levelet több szempontból is figyelemreméltónak tartom. Először is: bár Fekete Istvántól (aki irtózott a nyomorékká lőtt róka esete után a távlövésektől) tudom, hogy nem túlzottan szívelte a hazard távlövésekre hajlamos Nadlert, mégis küldött neki tiszteletpéldányt. Ez egyrészt a "Nimród-szolidaritást" jele, másrészt kevéssé ismert, hogy a XX. század elején Nadler is uradalmi gazdatiszt volt, és így különösen érdekelhette a könyv.

Másodszor: utal arra is, hogy ebben az időben Fekete István lehetőség szerint – leszámítva az Új Idők vagy a Nimród szerkesztőségében történt véletlen összefutásokat – került minden ismerőst, akinek árthatott a találkozással. Így mi is csak 1957-ben beszéltünk újra vele. (Mivel apám 1941-44 között vidéken dolgozott, engem először másfél évesen látott az 1941-es Könyvnapon, aztán 1957-ben...) Ez azt erősíti, hogy Fekete István szemének elvesztése és később műtéttel végződő veseproblémáinak eredete az Andrássy út 60-ban történt kényszerű, és bár rövid, de maradandó nyomokat hagyó tartózkodására vezethető vissza.

Nadler utalása saját vadászeredményére igen erős öngúny, hiszen 1945-ig vagy 150 szarvasbikát, 300 őzbakot és több ezer apróvadat ejtett el.

A "hölgyeim" kifejezés Nadler feleségét és lányát jelenti.

**Budapest, 1957. január 4.**  
**Fekete István levele Kittenberger Kálmánhoz**  
**BETŰHÍV KÖZLÉS EREDETI TAGOLÁSSAL ÉS**  
**KÖZPONTOZÁSSAL!!**

Kálmánkám!

Ne mondd, hogy smucig a magyar... azonnal válaszolok, azt azonban vedd tudomásul, hogy semmiféle rangomról le nem mondok, így a Trehany rangomról és cimemről sem. Ezt ugyanis nem csak Te adtad, de nagy és vidám idők, amelyek el nem mulnak soha és mulhatatlanná tették eme kinevezésem is.

Tehát:

“Trehany vagyok Trehanynak születtem,  
Trehany nótát dalolt egy trehany felettem” stb.

Nem is beszélve a

“Szárnya szárnya, kaszánya teteje...” című himnuszról.

Sólyonak is most ment el a levél, aki szüzi tisztaságában soha részt nem vett volna erkölcsstanilag aggályos kirándulásainkon, mégis iga és nemes barátunk marad in saecula saeculorum, Amen!

Igen, Öcsinek eddig meg kellett érkeznie sőt talán már meg is esküdtek. Gondolhatod, hogy várom levelüket. Mit tagadjam – nagyon hiányzik de távolléte nagy megnyugvás is és végeredményben nem a mi bánatunk a fontos hanem a gyerekek boldogulása. A keserű csak az, hogy mindig én iszom meg a levét gyermekeim eltávozásának, szerencse, hogy nincs több, mert nehezen bírnám ki. Szegény Bibócs hiába meaculpázott, hogy fiát sokszor a pokolba kívánta rendtelenségével együtt, bár megjósoltam neki, hogy (nagyon mérges volt akkor) “Most megint nem tudod mit beszélsz s ha ez is elmegy vonítani fogsz utána, mint a másik után...” És most amikor Öcsi bucsut intett az utcáról szegény Bibócs átölelt és azt mondta: “Megjósoltad, hogy vonítani fogok, hát én nem bánom, de én igenis vonitok...”

És megint vigasztalhattam napokon át, amikor magamnak is nagy szükségem lett volna vigasztalásra.

Okos dolog – ha fürdeni is akarsz – hogy a Gellértbe mégy, de hidd el, kijöve teleddel igaz örömet szereztél volna. Csináldd valahogy úgy, hogy az utolsó napodra mégis ki gyere s innét mennél másnap az állomásra. Majd megbeszéljük. Hogy B. bejön-e a Gellértbe nem tudom, de miért ne jönné? Nincs most itthon, de biztosan örül a meghívásnak és el is jön. Csak arra kérek, hogy ne hívj mást, hogy egyszer végre együtt és egyedül lehessünk.

Salonkák? Ugy látszik én már öregebb vagyok, mint Te, mert annira agyonhajszoltam magam, hogy csak szemlélődő ténfergésre vágyom. Egy kis pecázásra, viznézésre, és gondolatokra melyeket hoz és visz a víz és nincs velük semmi unalom. Ha Visegrádból nem lenne semmi feltétlen elmegyek hozzátok 1-2 napra, az a helyzet ugyanis, hogy mégkevésbé birom az embereket, főleg azokat az embereket és miért idegesítem magam? Ez persze még csak feltevés, mert a kormányon egyelőre (és mindig) Bibócs ül akitől még náluk is jobban és alkalomadtán jobban tud idegesíteni, mint egy egész zsinagóga.

Nyugodj meg, csonttölu madarat egyet sem láttam és nem is hallottam. Etetőim szorgalmasan működnek és napi kosztosom: kb. 30 széncinke, 2 kékcinke, 2 rendes pinty, 4 északi pinty, 6 magtörő pinty 2 zöldike és egy csomó veréb, mint kültag. Ja! Van még egy nőstény pirók is. A 30 széncinkét csak úgy találomra mondtam, lehet 60 is mert hidegebb időben átlag egy perc alatt 27 madár érkezik az etetőkre. Ezt pontosan kiszámítottam és ellenőriztem. Ebből is láthatod, hogy minden alkalmat megragadok csak írni ne kelljen, annyira utálok jelen munkámat.

Liviának jobbulást kívánunk!!! Felajánlom, hogy jöjjön vele orvosomhoz Dr Molnár István egyet.tanát a Gellért mellett. Ő most az én orvosom és mondhatom jó orvos. Bel és idegspecialista. Én már jobban érzem magam és tudom, hogy az ő kezelésétől. Livia nálunk is megszállhatna, de – ha nem akar a Gellértben is s én előre bekonferálnám Molnárnak aki –

ez az érzésem feltétlenül segítene rajta. Egy napjába kerülne, el is mennék vele, vagy szívesen menne Bibócs is. Drága Livia!! Ne halogassa ezt!!! Boldfok lennénk (és ez nem frázis!) ha egyszer eljönne hozzánk. Csujzligumit biztosan kap Bécsben.

Más tárgy nem lévén az ülést bezárom s ajánlva magam és társulatom nevében kézcsókjaim jelentése mellett

szeretettel ölel a

**Főtrehány**

*Bp. 57.I.4.-*

*A sajtó, gép és helyesírási hibákat  
nem javítom ki, mert unom!*

\*

Gépelt első példány, a dültbetűs részek kézírással. A hibákat az utóirat szellemében nem javítottam ki. Fekete István általában kézzel írt mindent, nem szeretett gépelni. Hogy ekkor miért tett különbséget – nem tudom. Eredetije: Magyar Természettudományi Múzeum, Tudománytörténeti Gyűjtemény, Kittenberger Kálmán irathagyatéka. Fénymásolata nálam (is).

*Bibócs* Fekete Istvánné beceneve, én mint látható a következőkben, a *Bibos* alakot használtam eleinte, de sohasem javítottak ki. Később áttértem az *Edit néni* megszólításra.

A B. nevű ismerőst nem tudtam azonosítani.

A levél is bizonyítéka annak, hogy Feketéné a család zsarnoka volt. Amikor néhány hónappal később elmentem hozzájuk, megdöbbenve tapasztaltam, hogy szóhoz sem hagyott jutni senkit. Pista bácsi csak a bicskámmal kapcsolatban tudott véleményt nyilvánítani, mely nagyjából azonos volt azzal, amit a *Tuskevárban* Matula mondott Tutajosnak. Egyébként a könyvről elsősorban Edit néni beszélt, Pista bácsi ki nem mondta volna a címét, csak ő, de azt jónéhányszor, olyan hangsúllyal, mintha legalább is az ő alkotása lenne.

Egyébként Zsindely Ferenc (1962-ben) és felesége, illetve akkor már özvegye (1974/76-ban) egybehangzóan állították, hogy a gyerekek (a politikai okok mellett) az anyjuk elől menekültek világá.

A két idézett nóta közül az első Dankó Pista *Cigány vagyok, cigánynak születtem* című hallgatójának a parafrázisa, a második az 1900-as évszázad első felének ismert bakanótája.

## 8.

**Budapest, 1957. január 10.**

**Fekete István levele Kittenberger Kálmánhoz**

Kálmánkám, leveled meglepő gyorsan ért ide, szinte nem is hittem, hogy ez már válasz levelemre, amíg fel nem bontottam.

A szédülést kegyeskedjél beszüntetni, és a körtáncot legfeljebb mint privát snapszlikát vendégül látni.

Vadas Rezsikén nagyon csodálkozom, hogy az É. és T. című marhasággal “kedveskedik” az Afrika-dioráma romjaival. Természetes, hogy végül úgy is megtudta volna, de ez olyasmi, mint amikor a “jóbarát” siet közölni a gyanútlan hitvessel, hogy férjét elgázolta a vonat. Megjegyzem, az is marhaság, “hogy életed munkája oda van...” A Te életed munkája nem törékeny panoptikum, hanem a szellem időtlensége, amit nem lehet elpusztítani.

Légy szíves dr. Bumbus Alcapone de Popovics címét megírni, bár úgy tudom, Ő Torontóban van. Hogy a Gyerek most hol van – nem tudom. Levelei 10-15 napig jönnek, és messze az események után kullognak. Lehet, hogy már a hajón vannak, és szorgalmasan etetik a halakat, de az is lehet, hogy még Münchenben vannak. Hermann Jánosra aligha lesz szüksége, mert – sajnos – nem vadász, sőt még csak nem is horgász, ha csak későbben ki nem tör rajta az öröklött vér.

Az “I. N.” – öreg Pogány – annyit jelent, hogy “Isten Nevében” ... Rémes !!

Nem iszom előre a medve bőrére, így nem tudom azt sem megírni, hogy mikor lesz a visegrádi kirándulásból valami. Előttem van az arborétum 80 %-a, Bibócs előtt pedig az

operáció. Mind a kettő nehéz szülés. Én is megérzek minden időváltozást a szívemmel, sokat ülök, alig mozgok, s utálok az utcára menni. Ma azonban rendes sétát tettem, mert jó nagy köd volt, akár a havason...

Hajaj!

Bandi táviratozott, hogy hogy vagyunk. Visszatáviratoztam, hogy küldjön egy kiló kávét, s akkor egészen jól leszünk. Amilyen bolond, még küld. –

A könyv kiadását illetőleg ne félj, lesz itt papír, lehet hogy Csu miniszter úr direkt ezért jön Pék-ingből. Hogy azután pénz lesz-e a vásárlásra, azt nem tudom. De ezt más sem tudja.

Szakálladat leváogatni könnyelműség volt. Kicsit sántítva, daliás melledre hulló szakállal sokkal jobb szerződést kínáltak volna az érzékeny szívű vachabiták.

Págerrel nem tudtam beszélni. A szobakérdést rendszeresen csak rendesen csak itt tudod elintézni, orvosilag és személyesen. Természetesen örömmel hívnálak meg Öcsi szobájába, de olyan kifűthetetlen jégverem, hogy a Gyerek is csak kucsmában, félig felöltözve és két dunyha alatt bírta ki. Te agyon hűtenéd magad, nem is beszélve izületeidről.

Úgy érzem, mindenre válaszoltam. Legszívesebben oda mennék, és három napig egyfolytában diskurálnánk.

Livia kezét csókolva szeretettel ölel

Pista

Bp. 57.I.10.

\*

Végig egyenletes kézírás, javítás nélkül. Kiemelések az eredetiben. Eredetije: Magyar Természettudományi Múzeum, Tudománytörténeti Gyűjtemény, Kittenberger Kálmán irathagyatéka. Fénymásolata nálam (is).

Az említett személyek közül kettőt tudtam azonosítani (Páger Antalón kívül): Vadas Rezső volt szobi főszolgabíró, aki annak idején rendszeresen küldött kisebb tudósításokat a Nimródnak. Ő Mihályi Ferenc *“Mi égett el a Nemzeti Múzeumban?”* c. beszámolójával (Élet és Tudomány, 1957/1.) „örvendeztette meg” Kittenbergert. Hermann János a két

világháború között – Liedl Károly mellett – a régi Nimród állandó észak-amerikai levelezője volt. Ezek szerint még tartotta a kapcsolatot Kittenbergerrel.

„Csu miniszter úr” Csou En-laj kínai politikus, aki akkortájt látogatott Magyarországra, megerősítendő Kádárt. A „Pék-ing” szójáték eléggé merész, ugyanis akkoriban járta az a politikai vicc, hogy „Mikor lesz Magyarországon szabadság?” – „Ha Csang Kai-sek Pekingben, Marosán György pedig *pékingben* lesz.” Marosán György eredeti foglalkozása ugyanis pék volt.

A szakáll levágatása Kittenberger részéről politikai óvatosság volt, mert a karhatalmisták (pufajkások) előszeretettel „állították elő” a szakállviselőket, mint *gyanús, ellenforradalmi elemeket*... Érdekes, hogy erre Fekete István nem gondolt.

Fekete István vigasztalása nem sokat ért, az Afrika-kiállítás pusztulása nagyon megviselte Kittenbergert.

Hangúlyozandónak tartam, hogy milyen kedvetlenül (és cím nélkül!) ír a későbbi *Pepi- kert* készüléséről. Nekem is csak egyszer említette ezt a könyvét, amikor már készen volt a kézirat, de akkor is cím nélkül és méla undorral.

## 9.

**Bükkszentkereszt, 1962. július 21.**

**Nagy Domokos Imre és Kosáryné Réz Lola levele  
Fekete Istvánhoz**

Kedves Pista bácsi és Bibos néni!

Holnap lesz három hete, hogy megérkeztünk, de a betűiszonyom csak most kezd múlni. Az első két hétben még olvasni sem volt kedvem. A hideg idő miatt pedig sétálni sem lehetett, csak kevésszer. Most második napja van újra jó idő. Egy ismerősünknek „segítek” egy antológia lektorálásban – de vicc nélkül, időnként hasznos ötleteim is vannak, sőt – talán – a javaslatom alapján egy új író is belekerül (azaz olyan, akit eredetileg nem vettek be). [Gulyás Pál lenne.] Hát, majd meglátjuk.

A rossz idő miatt sétálni sem lehetett nagyon, mindössze 1½ ózet láttam. (Egyet láttam, és egy elugrott előlem a bokrok között.)

Betűiszonyom elmúlogatván, irkállok is. Írtam egy (egyelőre befejezetlen) esszét párbeszéd formában, meg néhány verset, illetve vers-darabokat.

Voilà:

Most nyílik a vadrózsa virága,  
ringatja a bokor minden ága.  
Részeg dongó jő ki a virágból,  
muzsikálva elröppen tétován,  
mint cigány, ki jő a lányosháztól  
hegedűvel a szerenád után.

vagy:

Süpped a léptem a túlevelekbe,  
hallgatag állanak őrt a fenyők.  
járja a szúnyogi nép haditáncát –  
őrizik ím az őrhegyi erdőt.

A Könyvnapon megvettem Illyés Gyula új könyvét (Ebéd a kastélyban). Nekem tetszik. Egyrészt, mert jól van megírva, másrészt meg érdekes, amit ír.

(Kormos a kezem a befűtéstől, s csak most vettem észre, hogy nem sikerült rendesen lemosni.)

Búcsúzom is – nincs többet mit írni egyelőre ha lesz mit, majd jelentkezem újra. Nagymama egy ifjúsági regénye kéziratát hozta el, azt dolgoztatja át a Mórának, hátha elfogadják, mert az eredeti kézirat tetszett is nekik, meg nem is. Bízatom, hogy írjon a Vigiliába, de nem akar – mit tetszik szólni az ötlethez?

Sok üdvözlét és kézcsók,  
és teljes gyógyulást kívánok

Domokos

Kedves Fekete István, – mindnyájan aggodalommal és szeretettel kísérik távolról a történeteket. Örülök, hogy jobban van, s kívánok mielőbb teljes egészséget. Sokszor üdvözlöm, feleségét csókolom

Kosáryné

\*

Eredeti kézírásunk. A szögletes zárójel ezúttal nem utólagos beszúrásom, hanem eredetileg is így írtam. Lelőhely: Ajka Városi Múzeum Kézirattára, Fekete István gyűjtemény. Fénymásolata: nálam.

Mielőtt a közérdekűbb dolgokról írnék, kénytelen vagyok néhány szót ejteni saját ügyeimről, nehogy (esetleg majd halálom után) valaki félremagyarázza a dolgokat.

Először is a „betűundor”. Az 1961/62. tanévet nagyon jól kezdtem, az első félévben kitűnő rendű voltam, s minden esélyem meg volt rá a második félévben is, ám épp a záró szigorlatom – hogy rövidzárlatból-e, avagy szellemi elfáradásból, nem tudom máig sem – “csak” erős négyes átlagra sikerült. Pedig ez volt az egyetlen tanévem első diplomámnál, amikor egyik vizsgámnál sem éreztem, hogy valójában az osztályzat nem is nekem szól, hanem az előző generációk valamelyik tagja iránti ellenszenv kifejezése. (Utóvizsgám ugyan nem volt, de a helyzet végig nyomasztott. Ám ennek részletei nem tartoznak ide.)

Ami írásaimat illeti: kellő rendszertelenséggel, de főleg nyaranta valami naplószerűséget vezettem, mely nem annyira napló volt, hanem afféle lelki tükör, mely hitelesen rögzíti akkori lelkiállapotomat. Van ezekben (zömük megmaradt) az élménybeszámolótól a versig, a filozófiai jellegű fejtegetéstől az éppen elolvasott könyvre vonatkozó véleményemig minden. Ezt váltotta fel 1978-tól a szabályos vadásznapló, melyet több-kevesebb részletességgel vezettem mindaddig, amíg vadásztam. A benne rögzítettek egy része a kívülálló számára érthetetlen, ám néhány természetélményt rögzítő elbeszélést, karcolatot (*Búcsúzik a nyár, Vadetető, Favágók, Hóvarázs*) és

verset (*Magaslesen, Nyár, Nyárutó, Fiatal őzbak a bükkösben*) változatlan szöveggel közöltem – jóval később. A levélben említett esszé mindmáig befejezetlen, sőt befejezhetetlen. Témája az átlagos magyar ember és a természet érthetetlen ellentéte.

Illyés Gyula könyve akkor szenzáció volt, részben a címadó írásnak a korhoz viszonyítva szokatlan tárgyilagossága, részben a szintén e kötetben olvasható *Marika hazát választ* öntudatos magyarságvállalása miatt.

Nagyanyám Fekete Istvánt írásban ilyen szertartásosan szólította meg, ám előbeszédben a *Pista* és *Lola* megszólítást használták, természetesen magázódva. (Nem önözve!)

És most jön a korjellemző adalék. Néhány nappal később újra megkérdeztem Nagymamát a Vigília-lehetőségről. Szomorúan rám nézett, és megrázta a fejét. Aztán kifejtette, hogy Fekete Istvánnak könnyű, nincs olyan rokona, akit megtorlás érhetne miatta. De nagybátyám, aki '56 miatt le volt csukva csak nemrég kapott *normális* állást, anyám történelem szakos vezetőtanár, négy unokája közül három (én, Márta húgom – jelenleg ny. középiskolai tanár –, és Judit unokatestvérem – jelenleg vegyész egyetemi tanár) egyetemisták. “Ha tőlem ott megjelenne valami, hamarosan valamelyikőtök, ha ugyan nem mind az öten, a kerítésen kívül találhatok magatokat” – fejezte be határozottan. Én pedig szégyelltem magam a naivitásom miatt. 2002 tavaszán elmondtam ezt a beszélgetést a húgomnak, aki rábólintott, hogy “alighanem igaza volt” És most, jelen kézirat végleges formába öntése közben kapcsoltam, hogy nagybátyám letartóztatáskor az elkobzott kéziratok között szerepelt *Kosáryné Réz Lola vallásos elmélkedése unokái számára*. Most már nyilvánvaló számomra, hogy – nem *egy*, hanem *három* helyeken, hogy mai fejemmel szójátékot faragjak – figyelték a családot.

Elsősorban emiatt vettem be ezt a levelet.

10.  
**Budapest, 1966. augusztus 16.**  
**Nagy Domokos Imre levele Fekete Istvánhoz**

Bp. aug. 16, 1966

Kedves Pista Bácsi!

Itt küldöm a magyar vadászirodalomról szóló tanulmányom első részét. szíves megbírálás céljából. Nem tartom ugyan a jelenlegi változatot véglegesnek (ez a harmadik változat!), de mindenesetre egészen épkezláb dolgozatot sikeredett írnom ahhoz, hogy néhány jóindulatú szakértői véleményt kérjek, egyúttal biztatásként munkám további folytatásához. Zsámbor Ernő bácsi biztosan mondta, hogy ő is kapott egy példányt. Rajta kívül én csak Szederjei Ákost ismerem személyesen, Csathó Kálmán és Zsindely Ferenc meghaltak. Így – ha Pista bácsi is úgy gondolja – nincs ellenemre, hogy más is átnézz és véleményezze.

Jelenleg az I. korszakom dolgozom, abból is éppen Damaszkín van terítéken, mivel sikerült a Központi Szabó Ervin könyvtárból kikölcsönöznöm. Ugyanakkor a könyvtárban benn a Vadász és Versenylap 1850-es évek végi évfolyamait tanulmányozom. Jelenlegi véleményem az, hogy a múlt századi vadászírókból is egész tisztességes antológiát lehetne összeállítani. Ha lenne rá kiadó...

A II. korszak megírásakor (Nimród!) szeretném majd Pista Bácsi segítségét kérni anyaggyűjtéskor, no meg – gondolom van egy-két külföldi kritikája műveinek ottani kiadásáról. (Hiszen lévén Pista bácsi a legjelentősebb magyar vadász- és természet-író, ehhez mérten fog szerepelni a tanulmányban is.)

Remélem, sikerül a tanulmányt úgy felépíteni, ahogyan szeretném, és valahol megjelentetni is.

Ami munkamódszeremet illeti: mozaikokból állítom össze a egészet. Amikor nagyjából áttekintettem egy témakört, akkor megírom a véleményem, sokszor csak egyes részletekről. Ezekből állítom össze az első fogalmazványt, most már kiírva

az előzőekben csak jelzett lábjegyzeteket is. Ez peresze csak gerinc, a jegyzetek átvizsgálása, a vázlatos gondolatok kifejtése, esetleg új anyag előkerülése folytán rendszerint bővül. Példaként megjegyzem, hogy az itt elküldött tizenegyoldalas anyag eleinte öt, majd hét oldal volt.

Különben füzetbe jegyzetelek, cédulára itthon, géppel dobom ki az anyagot. Külön füzetet kapott mindegyik magyarnyelvű vadászati lap, és külön bibliográfiát vezetek a vadászírókról és könyvekről írt cikkek-kritikák-könyvismertetések-stbik-ról. Csak így lehet eligazodni az anyagban, mely olyan, mint a példabeszéd óriáskígyója: fejétől a farkáig tíz méter, farkától a fejéig tizenöt, újra lemérve húsz... Ahányszor átnézem az anyagot, mindig nagyobb...

Különben, mint látható, új írógépem van. Mégpedig a sajátom, mivel a feleségem megsajnálta, és megszavazott nekem a takarékbetett pénzből egy írógépet...

Remélve, hogy idővel sikerül újra személyesen is találkozni, Bibos néninek addig is kézcsókjaimat küldöm és jobbulást kívánunk, Pista bácsit üdvözljük:

Domokos

\*

Gévelt első példány sajátkezű aláírással, minimális javításokkal. Lelőhely: Ajka Városi Múzeum Kézirattára, Fekete István gyűjtemény. Fénymásolata: nálam. (Leveleim csak 1970 óta írom másolattal, így saját másolati példányom nem volt róla.)

A személyes találkozás nem jött létre, Feketéné mindent megtett, hogy ne sikerüljön. Különösen az után, hogy október elején apa lettem. Már akkor is éreztem, hogy féltékeny volt a fiam léteire, hiszen nekik még nem volt unokájuk. (Pista bácsi meg sem érte...) Személyes találkozásaink csak a temetés után újultak fel. Pista bácsival telefonon és esetenként írásban tartottam a kapcsolatot.

Az írógép megvételéhez azért kellett családi konzultáció, mert 2300 forintos ára nagyjából annyi volt, mint kettőnk egy

havi jövedelme... Egyébként jó írógép, szinte véletlenül tudtam megvenni, mert annyira kiváló volt, hogy a többi sorozata nyugati exportra került, s bár később nem egy ismerősöm kereste, nem tudott ilyet találni. Első rajta írott munkám a *Vadászirodalom* első megformázása volt, az utolsó harminc évvel később a *Vadászirodalom* 1996 őszén megjelent könyvbeli változata. Ezen idő alatt mindössze háromszor volt szervizben. 1997 elején váltottam át számítógépre, mert egyre kevésbé akadt szerkesztőség vagy kiadó, amely szóba állt volna velem e nélkül. Az írógép máig is működőképes, és ha baj van a számítógéppel, időnként még használok. 1966 őszéig nagyanyám akkor már vagy negyvenöt éve használt Remington Portable táskairógépét nyúztam én is, melyet a húszas évek elején a Filoména honoráriumából vett. Ma is meg van, a Műszaki Múzeum szerint az egyetlen példány az országban.

Zsámbor Ernő erdőmérnök, nagyanyám fiútestvéreinek gyerekkori barátja (szintén régi selmeci család sarja). 1945-től az éppen illetékes főhatóság (Földművelésügyi Minisztérium, MÁLLERD, Országos Erdészeti Főigazgatóság) Vadászati Osztályán dolgozott, Fekete István innen ismerte. 1946-tól Kittenberger szűkebb társaságába is tartozott. (Vö.: Nagy Domokos Imre: *Kittenberger barátai*. Nimród, 1997/11: 3-4).

Damaszkin Arzénról szóló tanulmányom elkészült, de abban a változatában túllépett rajta az idő, mert az Országos Levéltárban igen érdekes levéltári anyagot találtam hozzá. Azonban eddig valahogy mindig úgy alakult, hogy nem fogtam hozzá az átdolgozáshoz.

## 11.

[Budapest, 1966. december]

**Fekete István levele Nagy Domokos Imréhez**

Kedves Domokos, amit eddig írtál (összeállítás, rendszerezés, keret és kiválogatott anyag): *kitűnő*. Most már

csak az a fontos, hogy a fejezeteket megfelelő terjedelemben és hangvételben építsd rá ezekre a nagyon világos és jónak látszó alapokra. A szerencse persze szükséges, de alig kétlem, hogy a kész anyagra ne találnál kiadót.

Mindannyiótokat üdvözölve kellemes ünnepeket kíván

Fekete István

\*

Eredeti kézírás, egy A/6 (levelezőlap) nagyságú fotokarton. Hátoldalán Vertse Albert egy madáretetőt ábrázoló festményének egy fekete-fehér reprodukciója van. Saját írásommal Fekete István szövege fölött: Ér. 66.XII. Lényegi részét közöltem: Nagy Domokos Imre: *A vadászirodalom*. Bp. Terraprint, 1996. 5. old.

Fekete István ezt az egy levelet írta nekem. (Ha postán küldte el valamelyik könyve tiszteletpédányát, az kísérlőlevél nélkül történt.) A hatvanas években (ahogy múlt az idő, egyre inkább) nehezebbé esett – akárcsak egy levél erejéig is – kilépnie az éppen munkában lévő műből; s csak akkor írt levelet, ha nagyon fontosnak érezte a közlendőket.

Telefonon is szívesebben beszélt. Utólag nyilvánvaló a számomra, hogy érezte: kifut az időből, és még sok mondanivalója lett volna. A Vég közeledtének megérzésére utalt utolsó telefonbeszélgetése nagyanyámmal néhány nappal a halála előtt. Engem keresett, mert személyesen akarta közölni, hogy *A vadászat a festészetben* című könyvemről igen jó véleménnyel van, lektori véleményét akkor postázta. Én akkor éppen vidéken dolgoztam, így Nagymamával beszélt, s azzal búcsúzott:

“Úgy érzem, nemsokára elmegyek...”

Mire Nagymama:

“Ne legyen olyan udvariatlan Pista, én vagyok az idősebb!”

Pista bácsi válasza:

“Igen, de Maga körül ott vannak az unokák, sőt dédunokák. És vannak...”

Ezzel letette a kagylót választ sem várva.

12.  
**Veszprém, 1970. június 21.**  
**Nagy Domokos Imre levele Fekete Istvánhoz**

Kedves Pista bácsi!

Amikor fent voltam, kerestem telefonon, de nem sikerült beszélnem, így – legalább egy részét mondanivalómnak – levélben írom meg.

Először is nagyon köszönöm a lektorálást, s most már megmondhatom, hogy bár kamaszkori álmaim közé tartozott, azért nem gondoltam volna, hogy valaha is valóra válik, hogy az én első könyvem lektora Fekete István legyen. S most – nem most, hanem jövőre – megvalósul, hogy én küldjek egy dedikált tiszteletpéldányt.

Édesanyám röviden átadta Pista bácsi telefonüzenetét a kéziratomról, s elismerő véleménye – nem tudok mást mondani – meghatott.

Remélem, hogy még találkozunk ilyen minőségben, mint szerző és lektor, ugyanis a megyei levéltárban kötelességem bizonyos fokig a helytörténeti kutatás, s én Veszprém megye vadászat- és természetvédelem-történetét fogom választani.

Persze, addig még egy adag idő eltelik, mert nekem először is bele kell tanulnom a levéltári munkába a hiteles másolat elkészítéstől kezdve az anyakönyvi másodpéldányok kezeléséig, másodszor pedig a vonatkozó iratanyagunk rendkívül hiányos. A főispáni és alispáni iratok 1945-ben elégték, az ugodi uradalom hét láda anyagából kettő az ERTI lelkén szárad, a többi eltűntetője ismeretlen, az egyházi erdőbirtokok közül a püspökségi iratanyag állítólag elpusztult – azóta megtudtam, hogy egy részét valaki őrizgeti, a tihanyi apátságé meg ugyan nálunk van, de hiányos, olyannyira, hogy inkább csak töredéknek nevezhető.

A nagyvázsonyi uradalom iratainak maradványa – hiszen egy részével alággyújtottak – részben egy másik levéltárban, – soroljam tovább?

Szerencsére hadműveleti terveimben találkoztam egy erdőmérnökkel, aki épp a tihanyi természetvédelmi terv felülvizsgálatán dolgozik, s épp a levéltárunkban lévő adatok segítségével bizonyítja be annak elhibázott voltát (pl. megtalálta valamennyi tihanyi erdő telepítési adatait, s konkrét adatokat arra, hogy Tihanyban a XVI. és XIX. század között gyakorlatilag erdő nem volt.) Ő mentett meg különben egy csomagoló-papírnak használt ugodi térképet is az enyészettől, s a múlt héten hozta be boldogan a levéltárba.

Tehát lassú munka lesz, de annál izgalmasabb. Persze nem gondolok úgysem az egész feldolgozására, majd még meglátom, hogy melyik kis részletnek van a viszonylag legtöbb adata, s ott kezdem.

Sok üdvözetet küldök, Bibos néninek kézcsofkom, s még egyszer nagyon köszönöm a lektorálást.

*Domokos*

U.i.

A címem:

Nagy Domokos levéltáros  
Veszprém megyei Levéltár  
Veszprém, Lenin tér 5.

Sok üdvözzel:

*Domokos*

\*

Gépelt másolati példány saját tulajdonomban. Az elütéseket még akkor kijavítottam. A *dűltbetűs* aláírások sajátkezűek. (A másolatokat is aláírtam.)

Az eltelt 33 év után kell ehhez is némi magyarázat.

Először is sajnálatos elírás: nem *édesanyám*, hanem *nagyanyám*, *Kosáryné Réz Lola* beszélt telefonon Pista bácsival, mint az előzőekből kiderült. Az elírás abból eredt, hogy velem először édesanyám közölte a telefonhívás tényét.

Ami a veszprémi levéltári anyagot illeti: A püspökségi és

Ami a veszprémi levéltári anyagot illeti: A püspökségi és káptalani levéltár – hála (most már néhai) dr. Körmendy József esperes-plébános, mb. püspöki levéltárosnak – várakozáson felül jó állapotban megmaradt, néhány év múlva kutattam benne. Az ugori uradalom iratainak egy jó része végül is az Országos Levéltárba került, a nyolcvanas években ebben is kutattam. Viszont igen szép mennyiségű iratanyag maradt a zirci Cisztercita Apátságban, (főleg 1914 előtti, a későbbiek 1975-ig nem adta vissza az államvédelem...). Ebből tanulmányt is írtam.

A levéltári kutatásokat végző erdőmérnök Mészáros Gyula lehetett, aki azóta is az Erdészettörténeti Szakosztály oszlopos tagja, és szintén ekkortájt kezdte el szakírói munkásságát.

Végül névhasználatom. 1958-ig csak első keresztnévem használtam; az érettségi bizonyítványomban szerepelt először a kettő együtt. Ekkor kevés nyilvános szereplésemkor kettős keresztnévet használtam, magánéletben egyeset. 1970 júniusától, amióta érdemben elkezdtem szakírói tevékenységem, használok véglegesen együtt a két keresztnévet. Nem utolsósorban azért, mert *Nagy Domokos* és *Nagy Imre* nevű történészek már voltak korábban, és egyébként is megtörtént volt káromra néhány összetévesztés. De ha röviden írok alá levelet, csak a *Domokos* (újabbán érthetően egyre többször a *Domokos bácsi*...) szerepel.